

Lausunto

08.09.2023

Asia: VN/20569/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Soccan lausunto luonnoksesta hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta

Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Socca kiittää sosiaali- ja terveysministeriötä mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muuttamiseksi.

Esityksen keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan lastensuojelulakia muutettavaksi siten, että lastensuojelun jälkihuollon ikäraja laskettaisiin kahdella vuodella 23 vuoteen pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan perustuen. Samalla muutettaisiin nuoren määritelmää ja itsenäistymisvarojen viimesijaista maksupäivää.

Esityksessä esitetään samalla täsmennettäväksi sääntelyä lastensuojelulain nojalla sijoitetun lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisvelvollisuuden osalta silloin, kun lapsen varhaiskasvatus järjestetään muualla kuin lapsen kotikunnassa sekä säädettäisiin tästä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta. Lisäksi esityksessä korjattaisiin eräitä sote-uudistuksen yhteydessä lastensuojelulakiin jääneitä teknisluonteiseksi arvioituja virheitä.

Lait tulisivat voimaan 1.1.2024. Lastensuojelulakiin säädettäisiin kuitenkin siirtymäsäännös, jonka perusteella oikeus jälkihuoltoon päättyisi vasta 30.6.2024. Siirtymäajalla varmistettaisiin jälkihuolto-oikeuden piirissä jo olevien nuorten suunnitelmallinen siirtymä tarpeenmukaisten muiden palveluiden ja etuuksien piiriin jälkihuollon päättyessä.

Lastensuojelulain jälkihuollon ikärajan lasku

Jälkihuollon ikärajaa nostettiin 21 ikävuodesta 25 ikävuoteen 1.1.2020 voimaan tulleella lastensuojelulain muutoksella (542/2019). Ikärajan nostoa perusteltiin sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnöissä ja muuan muassa sillä, että moni nuori syrjäytyy jälkihuollon päättyessä (StVM 42/2018 vp) ja että jälkihuoltoa tulee kehittää sisällöllisesti niin, että se ehkäisee nykyistä tehokkaammin syrjäytymistä (StVM 18/2019 vp).

Vuoden 2020 alussa voimaan tulleen lakimuutoksen jälkeen ei ole julkaistu selvityksiä tai tutkimuksia ikärajan noston vaikutuksista nuorten syrjäytymiseen tai jälkihuollon sisällöllisen kehittämisen näkymistä. Luonnoksessa hallituksen esityksestä todetaan, että jälkihuollon laajuus ja toimintamallit eivät ole valtakunnallisesti yhdenmukaisia, ja käytännön toteutus riippuu hyvinvointialueesta. Luonnoksen perusteluissa todetaan myös, että kattavia tilastoja siitä, mitä palveluja jälkihuoltona järjestetään tai mitkä jälkihuollon kokonaiskustannukset ovat, ei ole kansallisesti saatavissa. Lisäksi luonnoksessa tuodaan esiin se tiedossa oleva asia, ettei jälkihuollossa aina ole riittävästi yhteen sovitettuja tukitoimia ja -palveluja tai vierellä kulkijoita tiivistä tukea tarvitseville nuorille, vaikka lastensuojelun jälkihuollon yhtenä tärkeänä onnistumisena on kuitenkin pidetty juuri rinnalla kulkevan aikuisen tukea.

Lakimuutos muuttaisi nuoren määritelmää aiemmasta 18-24 -vuotiaasta 18-22-vuotiaaksi. Käsitteiden määrittelyssä tulisi huomioida myös muu lainsäädäntö. Nuorisolaki (1285/2016) määrittää nuoriksi kaikki alle 29-vuotiaat ja esimerkiksi TE-palveluissa nuorten palvelut on rajattu koskemaan nuorisolain hengen mukaisesti alle 30-vuotiaita. YK määrittää nuoriksi 15-24 -vuotiaat.

Jälkihuollolla tuetaan erityistä asiakasryhmää. Jälkihuoltoon oikeutetut ovat heikoimmassa asemassa olevia nuoria, joiden kiinnittyminen palveluihin ja tarjottuun apuun on usein kiintymissuhdehaasteiden tai muiden kuormittavien riskitekijöiden takia heikompi kuin muiden samanikäisten nuorten. Joskus nuori ei ole valmis ottamaan jälkihuollon palvelua vastaan heti täysi-ikäistyttyään, joten palvelu on oikea-aikaista vasta vuosia myöhemmin.

On tärkeää antaa jälkihuollon ammattilaisille työskentelyrauha luoda jälkihuoltonuorille luottamus yhteiskunnan palveluihin sen sijaan että jälkihuolto-oikeutta koskevaa ikärajaa muutetaan muutaman vuoden välein vailla tutkimukseen perustuvaa tietoperustaa tai vaikutusten arviointia. Huomionarvoista on, etteivät kaikki jälkihuoltoon oikeutetut nuoret ota sitä vastaan lainkaan ja osa vastaanottaa jälkihuollon palvelua lyhyemmän ajan kuin mitä nykyinen ikäraja mahdollistaisi.

Jälkihuollossa nuorta tuetaan asumisessa, koulutukseen ja työelämään siirtymisessä ja niissä pysymisessä sekä sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn, terveyden ja toimeentulon

ylläpitämisessä. Jälkihuollon merkitystä nuoren sitoutumisessa muiden hallinnonalojen palveluihin ei ole selvitetty, joten ikärajan laskemisen laajempia taloudellisia vaikutuksia, esimerkiksi käyttämättä jääneiden palveluiden osalta, ei tiedetä.

Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus korostaa, että jälkihuoltoa on tärkeää kehittää sisällöllisesti kansallisesti yhdenmukaiseksi ja mahdolliset muutokset ikärajoihin tulisi tehdä harkiten tutkimustietoon ja vaikutusten arviointiin perustuen.

Varhaiskasvatuksen järjestämisvastuu ja siitä aiheutuneiden kustannusten korvaaminen

Kuten luonnoksessa hallituksen esityksestä todetaan, on sijoitettujen lasten varhaiskasvatuksen kustannusten osalta tilanne kunnissa ja hyvinvointialueilla tällä hetkellä epäselvä. Lastensuojelun asiakkaana olevien lasten palveluiden järjestämisen näkökulmasta on tärkeintä, että vastuut varhaiskasvatuksen järjestämisessä ja kustannusten korvaamisessa on määritelty yksiselitteisesti eikä vastuuasioden tulkitseminen aiheuta palveluita jäämistä yksittäisissä asiakastilanteissa tai kuormitusta niihin liittyvissä hallinnollisissa tehtävissä.

Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus kannattaa varhaiskasvatuksen järjestämis- ja kustannusvastuiden täsmentämistä kuntien ja hyvinvointialueiden kesken.

Virtanen Anu
Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca